

УДК 378.091:792.8:796.071.4

Д. В. Бермудес

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто особливості запровадження хореографічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Залучення до навчального процесу в школі варіативних модулів із використанням елементів хореографії було підставою запровадження другої спеціальності «Хореографія». Метою запровадження спеціальності «Хореографія» було формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографії з присвоєнням відповідної кваліфікації 014 Середня освіта «Фізична культура. Хореографія».

У статті розглянуто особливості хореографічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Обґрунтовано необхідність запровадження в освітній процес у педагогічному вищій спеціальності 014 Середня освіта «Фізична культура. Хореографія», яка дозволить отримати бакалаврам додаткову кваліфікацію з метою забезпечення готовності майбутніх учителів фізичної культури до залучення у шкільний навчальний процес варіативних модулів із використанням елементів хореографії.

Ключові слова: хореографічна підготовка, готовність, вчитель фізичної культури, кваліфікація, варіативні модулі

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку незалежної Української держави актуальні питання виховання культурної, духовно багатой, фізично досконалої особистості.

У Законі України про фізичну культуру і спорт (1993) визначено, що фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів і студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів і форм фізичного виховання й масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя [2, Р.ІІІ, ст.26, ч.1].

Мета реалізується шляхом проведення обов'язкових занять із фізичної культури в дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, які здійснюються відповідно до навчальних програм, затверджених у встановленому порядку [2, Р.ІІІ, ст.26, ч.4]. У зв'язку з цим, педагоги-науковці, викладачі-методисти та фахівці з фізичної культури ведуть пошуки нових змісту, форм і методів підвищення

якості підготовки вчителів фізичної культури сучасної школи, які повинні мати необхідну професійну підготовку для реалізації зазначеної мети.

Аналіз актуальних досліджень. До розв'язання питання професійної підготовки майбутнього вчителя звертаються такі сучасні вчені, як С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, О. Семенов, М. Чобітько та ін. Вагомими є дослідження теоретико-методичних основ підготовки вчителів фізичної культури Л. Сущенко, О. Тимошенко, Г. Шашкіна, Б. Шияна та ін.

Різні аспекти підготовки майбутнього вчителя фізичної культури розглядаються у вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях, зокрема це такі ключові питання: формування педагогічних здібностей майбутніх учителів фізичної культури (В. Яловик), професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання (А. Черноштан), підготовка майбутнього вчителя фізичної культури в умовах профільного навчання (О. Котова, Т. Ротерс), досягнення професійно-педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичної культури (І. Максимчук, В. Огульчанський), моделювання майбутньої фахової діяльності (Н. Волкова).

Широкий спектр наукових досліджень і вагомий внесок учених у розв'язання означеної проблеми засвідчують, що особливості підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографічної підготовки навчальної програми з фізичної культури загальноосвітніх навчальних закладів недостатньо розроблені в теорії та практиці сучасної професійної освіти.

Мета статті – з'ясувати особливості запровадження хореографічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. В оновлених програмах шкільного навчального предмета «Фізична культура», затверджених рішенням Колегії МОН від 4 серпня 2016 року, передбачається залучення до уроків фізичної культури варіативних модулів із використанням елементів хореографії та музично-ритмічних рухів («Хореографія», «Аеробіка», «Степ-аеробіка», «Аквааеробіка»).

Запровадження хореографії в навчальні програми з фізичної культури в школи України не є випадковим. Під хореографією зазвичай розуміють усе те, що належить до мистецтва танцю: класичного, народного, історико-побутового, джазового, сучасного та інших. Можливості хореографії надзвичайні: танцювальні вправи ефективно впливають на опорно-руховий апарат дитини, зміцнюють поставу, сприяють гнучкості та координації рухів, активно розвивають емоційно-чуттєву та творчу сфери, а також виховують красу, пластичність і витонченість. Використання елементів хореографії на уроках фізичної культури залучає учнів до танцювального мистецтва, виховує потребу в прекрасному, гармонійно розвиває їх фізично.

Поняття «фізичні вправи» і «хореографія» взаємопов'язані, а вдало поєднані вправи аеробіки й елементи танцю, бігу, стрибків дістало назву «хореографія в аеробіці». Емоційність і схожість із сучасними танцями дають змогу позбавитися монотонності у виконанні вправ і водночас сприяють розвитку фізичних якостей, зміцненню здоров'я, підвищенню функціональних можливостей організму.

Отже, зазначені якості сприяють формуванню ключових компетентностей учнів – соціальних (формування особистої культури учнів), мотиваційних (творчий підхід до застосування рухових дій у різних умовах), функціональних (розширення рухового досвіду з метою розвитку фізичних якостей і природних здібностей) і є основою побудови фундаменту духовності, взаємодії фізичного виховання з іншими видами виховання, в тому числі з естетичним вихованням.

Т. Ротерс у своїх публікаціях про музично-ритмічний розвиток школярів обґрунтовує, що на уроках фізичної культури взаємодія фізичного виховання з естетичним спрямована на вдосконалення зовнішнього вигляду школярів. Це гармонійний розвиток, пропорційна тілобудова, добре розвинені фізичні якості, показники здоров'я – умова краси зовнішньої та внутрішньої. Саме ці компоненти складають базу для розвитку в учнів естетичних смаків, естетичного задоволення, розуміння прекрасного в фізичних вправах і рухах людського тіла [8]. Л. Матвеев до естетичних засобів фізичного виховання відносить музику, хореографію, спів.

Вивчаючи вплив хореографії на розвиток особистості дитини Ю. Гончаренко [1], А. Шевчук [10], стверджують, що танцювальне мистецтво відіграє значну роль у пізнанні молодшим школярем навколишнього світу й усвідомлення свого місця в ньому. Набуваючи знань про середовище, традиції, звичаї різних народів через ознайомлення з їхнім танцювальним мистецтвом, учні пізнають культуру світу, розширюють і збагачують свій світогляд. Участь у танцях дає можливість доторкнутися до джерел хореографічного мистецтва. Фольклорні музично-хореографічні дійства, що є доступною, цікавою формою навчання, виховують любов до народу, рідного краю, повагу до культурних традицій, прагнення до їхнього ушанування та збереження.

Визначено, що взаємодія фізичного виховання з естетичним буде зумовлюватися ритмічним розвитком, який визначається вмінням школярів виразно, точно та красиво розподіляти власні зусилля в просторі й часі, економно розподіляти свої сили, рухатись у темпі, ритмі й характері музики.

Ритм рухів тісно пов'язаний із ритмом музики. Цей взаємозв'язок опирається на те, що музика підказує рух, обмежує його в часі та просторі, що надає йому визначену виразність, мірність, закінченість. Рух, у свою чергу, допомагає краще виразити та зрозуміти музику, передати її емоційну сторону. Відповідно, відчуття ритму є ведучим рухової та музичної здатності.

Психологи, педагоги, музикознавці визначають, що найбільш оптимальний шлях розвитку відчуття ритму – через рух, так як рух дає можливість відчути всі основні елементи ритмічності – відчуття часу, простору, м'язової енергії, а також ваги та об'єму свого тіла. Рухова природа сприйняття ритму може слугувати обґрунтуванням ритміки як засобу виховання у людини ритмічного відчуття [7; 8]. Одним із ефективних засобів ритмічного розвитку особистості є музично-ритмічні заняття, які поєднують в собі елементи хореографії, ритміки, ритмічної гімнастики та аеробіки.

Варто зауважити, що окремого навчального предмета в школі, такого як «Хореографія» чи «Музично-ритмічне виховання», за вимогами Державного стандарту освіти, не вводиться. До 2016/2017 навчального року елементи хореографічних і музично-ритмічних рухів впроваджувалися до уроків з «Музичного мистецтва» або інтегрованого курсу «Мистецтво». Спеціальний рухово-хореографічний розвиток школярів здійснювався лише в школах профільного навчання, спеціалізованих навчальних закладах із поглибленим вивченням мистецьких дисциплін. Іноді в загальноосвітніх школах вводилися факультативні курси з хореографії або ритміки. Хореографічне навчання в навчальному процесі загальноосвітніх шкіл впроваджувалося в позаурочних і позашкільних формах організації навчання.

Для факультативних курсів і позашкільної хореографічної роботи були створені різні програми, метою яких є надання учням основ хореографічної підготовки, розвиток творчих здібностей, формування естетичної вихованості. Так, широкого впроваджені програми створені для спеціалізованих шкіл мистецького профілю. Авторами програм є відомі викладачі хореографічного мистецтва (А. Тараканова, В. Рогозіна, О. Попик, Л. Цветкова).

Зауважимо, що зазвичай хореографічне навчання в навчальному процесі загальноосвітніх шкіл у позаурочних і позашкільних формах організації навчання здійснюється педагогами-хореографами. Однак, у методичних рекомендаціях щодо викладання фізичної культури у 2016/2017 навчальному році зазначено, що частина навчального навантаження з фізичної культури (до 1 години на тиждень) може використовуватися на вивчення окремих навчальних предметів, що забезпечують рухову активність учнів (хореографія і ритміка), за наявності відповідних умов, педагогічних кадрів та навчальних програм, які мають гриф Міністерства освіти і науки України.

Розробка змісту оновленої навчальної програми з фізичної культури для учнів загальноосвітніх навчальних закладів України враховує основні вимоги до складання навчальних програм, а саме: наступність і прогрес. Наступність змісту навчального матеріалу – для учнів 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів і наступність досягнень для учнів 1-х – 4-х і 5-х – 9-х класів. Отже, впроваджені хореографічні та музично-ритмічні засоби допомагають

оволодіти способами рухової діяльності із загальнорозвивальною спрямованістю для учнів 1 – 4 класів і є базовою основою для опанування вправ варіативних модулів «Хореографія», «Аеробіка», «Степ-аеробіка» навчальної програми для учнів 5 – 11 класів [4;6; 9].

Отже, на підставі аналізу оновленої навчальної програми «Фізична культура» для загальноосвітніх навчальних закладів можна зробити висновки про те, що вчитель фізичної культури сучасної школи повинен мати сформованість необхідних знань, умінь і навичок хореографічної підготовки, на високому рівні володіти показом елементів хореографії та музично-ритмічні рухів, що є вкрай важливими для реалізації варіативних модулів в процесі професійної діяльності.

Водночас, аналіз сучасних навчальних планів інститутів і факультетів фізичної культури показує, що у навчальний процес майбутніх учителів фізичної культури не запроваджено спеціально-методичні дисципліни, спрямовані на виховання вищезазначеної підготовки.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.05.2016 року за №506 «Про затвердження Переліку предметних спеціалізацій спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)», за якими здійснюється формування й розміщення державного замовлення та поєднання спеціальностей (предметних спеціалізацій) в системі підготовки педагогічних кадрів [5] установлено, що навчальні заклади, які здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти ступеня молодшого бакалавра (освітньо-професійного рівня молодшого спеціаліста в системі вищої освіти) за спеціальністю 014 «Середня освіта» (Фізична культура), мають право здійснювати освітню діяльність за освітніми програмами, що передбачають здобуття другої спеціальності 024 «Хореографія» і присвоювати кваліфікацію 014. Середня освіта (Фізична культура. Хореографія).

Таким чином, відповідно до п.5 статті 10 Закону України «Про вищу освіту» [3], з метою забезпечення якісної підготовки фахівців фізичної культури та зростання їх конкурентоспроможності на ринку праці в навчальних планах Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічний університету імені А. С. Макаренка для постійного інноваційного вдосконалення змісту навчального процесу, запроваджено другу спеціалізацію «Хореографія» за освітніми рівнем «бакалавр».

Запровадження спеціалізації «Хореографія» в програмах підготовки, зумовлено: специфікою виду економічної діяльності майбутнього фахівця фізичної культури, необхідністю отримання поглиблених знань, умінь і навичок зі спеціальності «Хореографія» для освітнього рівня «бакалавр». Мету запровадження спеціалізації «Хореографія» відображено в Паспорті спеціалізації освітньо-професійної програми.

Запровадження спеціалізації «Хореографія» забезпечено ресурсом навчального часу, виділеного у відповідній освітньо-професійній програмі

під варіативну складову програми підготовки. Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, що передбачає здобуття другої спеціальності «Хореографія» і присвоєння кваліфікації 014 Середня освіта (Фізична культура. Хореографія), визначено стандартом вищої освіти за відповідною спеціальністю, а варіативна складова програм підготовки відображає соціальне та регіональне замовлення на підготовку фахівця з врахуванням аналізу професійної діяльності й запроваджено в межах обсягів часу, передбачених відповідною освітньою програмою та робочим навчальним планом для забезпечення права вільного вибору студента.

З метою формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографічної підготовки в навчально-виховний процес майбутніх учителів фізичної культури були запроваджені навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки спеціалізації «Хореографія» («Основи хореографії з методикою викладання», «Теорія і методика викладання аеробіки», «Хореографія в оздоровчому фітнесі», «Народний і сучасний танець», «Сучасні види рухової активності», «Ритміка і музичний рух»), удосконалено навчально-методичні комплекси з професійної та практичної підготовки (дисципліни «Музично-ритмічне виховання», «Теорія та методика фізичного виховання», «Основи професійної майстерності») і вибіркової навчальної дисципліни «Нові технології у фізичному вихованні» за рахунок введення додаткових розділів із хореографічної підготовки до їх змісту, а також завдань на педагогічну практику. У блоках запроваджених дисциплін забезпечено структурно-логічну послідовність викладання й оптимальне співвідношення видів аудиторних занять (лекції, лабораторні, практичні, семінарські заняття тощо).

Результатом успішного опанування студентами програми підготовки за спеціалізацією «Хореографія» є присвоєння додаткової суміжної кваліфікації 014 Середня освіта «Фізична культура. Хореографія», яка зазначається в додатку до диплому.

Обґрунтування доцільності запровадженої спеціалізації «Хореографія», розробка проекту паспорту спеціалізації здійснюється кафедрою теорії і методики фізичної культури. Проект документів погоджено навчально-методичною радою та вченою радою Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Заміна навчальних дисциплін у затвердженій кваліфікації 014 Середня освіта «Фізична культура. Хореографія» спеціалізації здійснилася розпорядженням ректора Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка за поданням вченої ради Навчально-наукового інституту фізичної культури.

Висновки. Залучення до навчального процесу в школі варіативних модулів із використанням елементів хореографії було підставою запровадження другої спеціальності «Хореографія». З метою формування

готовності майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів з елементами хореографічної підготовки в навчально-виховний процес майбутніх учителів фізичної культури були запроваджені навчальні дисципліни професійної та практичної підготовки спеціалізації «Хореографія». Можна стверджувати, що забезпечення якісної підготовки фахівців фізичної культури запровадженням другої спеціальності 014 Середня освіта (Фізична культура. Хореографія) і присвоєння випускникам-бакалаврам кваліфікації «вчитель фізичної культури та хореографії» буде сприяти зростанню їх конкурентоспроможності на ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко Ю. В. Естетичне виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец 13.00.07 – теорія і методика виховання / Ю. В. Гончаренко; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2009.
2. Закон України про фізичну культуру і спорт [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page2>.
3. Закон України про вищу освіту [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
4. МОН молодь спорту [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12/page2>
http://www.kmu.gov.ua/control/publish/artikle?art_id=244859529.
5. Наказ МОН України [Електронний ресурс] – Режим доступу :-
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0798-16>.
6. Оновлення програм для базової загальної і середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<https://www.ed-era.com>.
7. Ніколаї Г. Ю. Ритміка : навч. посібник для студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів. / Ніколаї Г. Ю., Ключко В. В. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2010. – 104 с.
8. Ротерс Т. Т. Музично-ритмічний розвиток школярів у взаємодії фізичного і естетичного виховання / Т. Т. Ротерс // Теорія та методика фізичного виховання. – № 3. – 2006. – С.12 – 14.
9. Фізична культура в школі : 5 – 11 класи : методичний посібник / за загальною редакцією С. М. Дятленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – С. 66.
10. Шевчук А. С. Вплив українських музично-хореографічних традицій на музично-руховий розвиток старших дошкільників / А. С. Шевчук. – К. : Либідь, 2005. – 154 с.

РЕЗІЮМЕ

Бермудес Д. В. Особенности хореографической подготовки будущих учителей физической культуры.

В статье определено, что в обновленных программах школьного учебного предмета «Физическая культура», утвержденных решением Коллегии МОН от 4 августа 2016 года, предусматривается привлечение к урокам физической культуры вариативных модулей с использованием

элементов хореографии и музыкально-ритмических движений («Хореография», «Аэробика», «Степ-аэробика», «Аквааэробика»).

На основании анализа обновленной учебной программы «Физическая культура» для общеобразовательных учебных заведений можно сделать выводы о том, что учитель физической культуры современной школы должен иметь необходимые знания, умения и навыки хореографической подготовки, на высоком уровне владеть показом элементов хореографии и музыкально-ритмических движений, что крайне важно для реализации вариативных модулей в процессе профессиональной деятельности.

С целью формирования готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей с элементами хореографической подготовки в учебно-воспитательный процесс будущих учителей физической культуры были введены дисциплины профессиональной и практической подготовки специализации «Хореография», усовершенствованы учебно-методические комплексы по профессиональной и практической подготовке и введена выборочная учебная дисциплина «Новые технологии в физическом воспитании».

Целью введения специальности «Хореография» было формирование готовности будущих учителей физической культуры к реализации вариативных модулей с элементами хореографии. Можно утверждать, что обеспечение качественной подготовки специалистов физической культуры введением двойной специальности 014 Среднее образование (Физическая культура. Хореография) и присвоение выпускникам-бакалаврам квалификации «учитель физической культуры и хореографии» будет способствовать росту их конкурентоспособности на рынке труда.

Ключевые слова: хореографическая подготовка, готовность, учитель физической культуры, вариативные модули.

SUMMARY

Bermudes D. Peculiarities of the future physical culture teachers' choreographic training.

The article states that in updated curriculum of the school subject "Physical Culture", approved by the decision of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine, August 4, 2016, it is envisaged to involve in the physical education classes the variational modules with elements of choreography and musical-rhythmic movements ("Choreography", "Aerobics", "Step-aerobics", "Aqua aerobics").

Based on the analysis of the updated curriculum "Physical Culture" for general education institutions, it can be concluded that the teacher of physical culture of a modern school should have necessary knowledge and skills in choreographic training, be able to show the elements of choreography and musical-rhythmic movements, which is very important for the implementation of the variational modules in the process of professional activity.

With the aim of forming of the future physical culture teachers' readiness for the implementation of variational modules with elements of choreographic training in the educational process of the future physical culture teachers, disciplines of professional-practical training of the specialization "Choreography" have been introduced, training-methodological complexes on professional-practical training have been improved and selective educational discipline "New technologies in physical education" have been developed.

The aim of the introduction of the specialty "Choreography" was forming of the future physical culture teachers' readiness for the implementation of variational modules with elements of choreography. It can be argued that ensuring the qualitative training of physical education specialists by introducing a double specialty 014 Secondary education (Physical culture. Choreography) and assigning of qualification "Teacher of physical culture and choreography" to graduates-bachelors will contribute to the growth of their competitiveness in the labor market.

Key words: *choreographic training, readiness, teacher of physical culture, variational modules.*